

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Latènegravar från Skällebräcka i Bohuslän

Oldeberg, Andreas

Fornvännen 184-186

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1957_184

Ingår i: samlraa.se

SMÄRRE MEDDELANDEN

LATÈNEGRAVAR FRÅN SKÄLLEBRÄCKA I BOHUSLÄN

År 1933 påträffades vid grundgrävning till ett hus på en tomt tillhörig urmakaren G. Gustavsson på krönet av en låg skogbevuxen höjd kallad Skällebräcka ca 800 m N om vägkorset Kungälv—Romelanda i Ytterby socken, Bohuslän, ett lerkärl. Vid en efterundersökning utförd av framlidne överläraren J. Ahlin kunde konstateras, att kärlet härrörde från en skadad urnebrandgrop, troligen under flat mark. Samtidigt påträffades söder om denna grav en brandgrop med brända ben.

På samma tomt inom dess norra del hittades 1936 vid uppbrytning av marken på 24 cm djup, skörbrända stenar, askblandad jord samt en skärva av ett lerkärl med öra. Detta föranledde ytterligare en undersökning av överlärare Ahlin, varvid påträffades i det uppbrutna området norra kant 30 cm under markytan en starkt skadad urna med brända ben samt sex flintskärvor och ett fåtal hartstättningsbitar. Fyra huvudstora stenar lågo i en båge på norra sidan av urnegraven och ha möjligen ingått i en kretsformig stensättning runt densamma. Intill urnan sutto fyra knytnävstora stenar i rad. Dessa ha möjligen tillhört en inre krets avsedd för urnans skydd. Enligt Ahlin kan lokalen med de båda gravarna att döma av den rikliga förekomsten av askblandad jord och skörbrända stenar möjligen ha varit en gammal boplatz; eller kan likbränning ha ägt rum på platsen. Antydning till ytterligare en grav lär ha funnits.

Båda kärlet ha nu restaurerats och visat sig vara av ett visst intresse. Fig. 1 avbildar kärlet från den första gravan. Det har formen av en stor kopp med öra. Mynningsranden är utvikt med rak utsida och mjukt rundad insida. Bukpartiet är något utsvängt. Godset är relativt hårt men ganska grovt och rikligt uppblandat med små kvartskorn. Ytan är brungrå och skrovlig. Godstjockleken är mellan 8—9 mm. Kärlets mynningskant har en diam. av 11,9 cm och bukvidden är 12,1 cm. Höjden är 12 cm. Spår av tygavtryck kan urskiljas på kärlets utsida. Det andra kärlet, fig. 2, är avsevärt större och torde ursprungligen ha varit försett med två öron fastän numera endast ett är bevarat. Runt det bevarade örat finnes som ett ornament inristad en oregelbunden, fyrkantig figur, fig. 3. Kärlet har ett mycket starkt utsvängt mittparti. Nederdelen är kraftigt insvängd med utskjutande fotparti. Likaledes är mynningsranden utsvängd. Kärlet har ett lock, numera restaurerat. Detta har välvt mittparti med ett utskjutande brätte runt kanten och på undersidan en fals. Kärlet har en mörkbrun färg med slät yta på över-

Fig. 1. Lerkärl. Skällebräcka, Ytterby socken, Bohuslän 2/7 (SHM 20366). — Clay vessel.

delen och rabbig yta på underdelen. Godset är relativt hårt, sandblandat och homogent samt har en tjocklek av ca 7 mm. Kärlets höjd utan lock är ca 28 cm, mynningsdiam. är 14 cm, bukdiam. är ca 29 cm och bottendiam. är 13,6 cm. Locket torde ha haft en ursprunglig höjd av 3,8 cm.

De här beskrivna brandgroparna med tillhörande gravgods utgöra otvetydigt rester efter ett gravfält från sen latène-tid, per. 3. Hittills utförda undersökningar ha visat, att bygravfält tillhörande denna kultur uppträda, som K. E. Sahlström framhåller, framför allt i ett brett bälte i Mellansverige från Västkusten till Östersjön samt på Öland och Gotland.¹ Beträffande Västsverige så uppvisar keramiken från dessa gravfält i en hel del fall särdrag, vilka antyda troligen över Jylland gående kulturförbindelser med Östtyskland och Polen.² Särskilt intressant härvidlag är kärlet fig. 2, som med sina två öron och sin insvängda underdel rätt mycket påminner om ett likartat kärl från Ekehögen i Onsala socken, Halland. Kärlet från Ekehögen, som har motsvarigheter i Pommern, saknar lock och har en mera markerad bukkant än kärlet från Skällebräcka.³ Kärlet med lock äro för övrigt inte så vanliga inom vår latène 3-kultur. Jag känner ytterligare två från gravfältet i Mellby i Västergötland, nämligen ett litet bikärl från grav 68 samt ett

¹ K. E. Sahlström och N.-G. Gejvall, Bankälla och Stora Ro, KVHAAK handl. 89 (1954). Desamma, Gravfältet på Kyrkbacken i Horns sn, KVHAAK handl. 60: 2 (1948). Desamma, Gravfältet i Mellby by, Kållands härad, Vg. fornm. fören. tidskr. del 5, h. 5—6 (1951). T. J. Arne, Ett urnegravfält i Västergötland, Sv. Fornm. fören. tidskr. Bd 12: 3 (1905). E. Oxenstierna, Die Urheimat der Goten (1948). C. A. Moberg, Zonengliederungen der vorchristlichen Eisenzeit in Nordeuropa (1941) s. 122 ff. M. Stenberger, Öland under äldre järnåldern (1933). Erik Nyglén, Die jüngere vorrömische Eisenzeit Gotlands (1955).

² Ernst Petersen, Keramik der ostdeutsch-polnischen Spätlatènezeit in ihren Beziehungen zu nordischen Tongefässen, Acta Archaeologica 3 (1932) s. 47 ff.

³ Ernst Petersen, a. a. fig. 8.

Fig. 2. Lerkärl. Skällebräcka, Ytterby socken, Bohuslän ca 1/5 (SHM 21483). — Clay vessel.

Fig. 3. Detalj av lerkäret fig. 2. Ca 1/3. — Detail of clay vessel in Fig. 2.

större kärl med två öron från grav 77, med en vulst runt buken men med mera raka sidor hos underdelen.⁴ Det är sannolikt, att sidornas insvängda form samt likaledes öronens x-form hos kärl t. ex. från Ekehögen och Skällebräcka liksom också vulsten runt buken hos Mellby-kärl tyder på ett inflytande utifrån.⁵ Däremot kan den omständigheten, att kärlen från Mellby och Skällebräcka försetts med lock samt det sistnämnda kärlets rabbiga underdel mycket väl ge en antydning om inhemska kvarlevande traditioner från bronsåldern.

Andreas Oldeberg

⁴ K. E. Sahlström, Gravfältet i Mellby by, Kållands härad, fig. 30, 33.

⁵ E. Petersen, Neue Ergebnisse über die frühgermanische Kultur in Schlesien, Altschlesien, Bd 2 (1929) s. 196 ff, Taf. XI: 6, 9, 11.